

Sipos Edit

GONDOLATOK FRANZ KETT PEDAGÓGIAI SZEMLÉLETÉNEK TEOLÓGIAI ÉS MÓDSZERTANI ALAPJAIRÓL

„Minden valódi élet – találkozás.” (Martin Buber)

Azért írok Franz Kett pedagógiájáról, mert találkoztam Franz Kett-tel, és megajándékozott a bizalmával. Számomra ez felér egy csodával. Mindezekkel együtt úgy érzem, nehezebb dolog van, mintha egy olyan szemléletről írnék, amelynek megálmodóját nem ismerem személyesen, mert visszhangoznak bennem Franz Kett szavai, és érzem, hogy minden gondolatomat kiigazítaná. Ennek ellenére remélem, hogy sikerül röviden és érthetően átadni az olvasó számára, hogy milyen alapelvek és módszertani sajátosságok adják a Franz Kett pedagógia vezérfonalát. Jelen tanulmány keretei nem engedik meg, hogy a Kett-szemlélet minden eleméről beszéljünk, de a jegyzetekben feltüntetett irodalmak alapján tovább lehet folytatni a témával való ismerkedést. Tapasztalataim szerint a legtöbbet a megélt foglalkozásokból lehet tanulni és megérteni, mert az életről, „élőben” lehet tanulni.

A KETT PEDAGÓGIA TÖRTÉNETE

Franz Kett 1933-ban született Münchenben. Filozófiát és teológiát tanult, majd tanárként dolgozott. A München-Freisingi Egyházmegye Oktatási Hivatalának vezetőjeként dolgozott, amikor Esther Kaufmann szerzetesnővérrel (Szent Keresztről Nevezett Nővérek Kongregációjának tagja) együtt elkezdte felépíteni sajátos módszertanát. Együtt alapították meg 1978-ban a *Religionspädagogische Praxis* című folyóiratot, amely 2009-ig az értelemorientált-egységes pedagógia szaklapja volt. A Valláspedagógiai Gyakorlat (*Religionspädagogische Praxis: RPP*) 1988-tól egészült ki az egységes, értelemorientált pedagógia (*sinnorientierte, ganzheitliche Pädagogik*) alcímmel. A két alapító útjai 2010-ben elváltak egymástól, és mindketten önálló kiadót és intézetet alapítottak. Ekkor jött létre az Institut für Franz-Kett-Pädagogik GSEB, amely a mai napig is publikálja a Franz Kett és munkatársi köre által kidolgozott szakmai anyagokat. A korábbi RPP sorozat, azóta *Religionspädagogische Arbeitshilfen* (RPA) azaz Segítség a valláspedagógiai munkához név alatt jelenik meg Kaufmann nővér munkatársi körének gondozásában. A Kett pedagógia német nyelvterületen terjedt el a leginkább, szakirodal-

ma is többnyire német nyelvű.¹ Magyarországon a rendszerváltást követő években jelent meg néhány óvodában Franz Kett módszertana, mert az egyházi és nemzetiségi óvodák munkatársai eljutottak külföldi szakmai programokra. A Kett pedagógia akkoriban nem tudott meghonosodni a magyar gyakorlatban. Meglátásom szerint nagyon kevés időt szenteltek a pedagógusok a módszer megismerésére, távol állt a módszertani kultúrájuktól, és a teológiailag és katechetikailag alulképzett pedagógusok számára a módszer alapelvei és szemlélete idegen és érthetetlen volt. Ennek egy érdekes példája, hogy az 1992-ben Pécsen megjelenő füzetből, amely a *Religionspädagogische Praxis* 1983/2 számának fordításaként jelent meg, hiányoznak a teológiai részek, és számtalan helyen változtattak a fordítók a foglalkozások eredeti tevékenységein is.² Magyar nyelvű szakirodalmat Kett szemléletéről elsőként Nagy Enikő Kriszta publikált a kolozsvári *Keresztény Szó* című lapban 2009-ben³, majd a MTA-PPHF Valláspedagógiai Szakmódszertani kutatócsoport programjának keretében jelentek meg a *Függő Füzetek* 2016–2018 között. Mióta a kutatócsoport munkájából kikerült a Kett pedagógia, a szakirodalom a *Franz Kett Pedagógiai Könyvek* sorozatban jelenik meg.⁴

¹ Kett, Franz – Koczy, Robert: *Die Religionspädagogische Praxis. Ein Weg der Menschenbildung*, RPA-Verlag (Kett és Koczy elméleti alapvetése a Kett-pedagógiához.), *Gespräche mit Franz Kett*, 2016. (Franz Kett életéről készült interjúkötet.); Schneider, Martin: *Religionspädagogische Praxis. als Weg ganzheitlicher Erziehung*. Landshut, 1996. (Az első összefoglaló munka a Kett-módszerről.); *Leben in Beziehung Franz Kett und seine Paedagogik*. DVD, 2018.

Disszertációk a Kett pedagógia témakörében: Havel, Tomáš: *Die „Religionspädagogische Praxis“ im Lichte des Diskurses über Spiritualität*. Wien, 2010.; Baur, Katja (2002): *Symbolisieren als Gestalten, Ein evangelisches Wahrnehmen des katholischen Modells der "Religionspädagogischen Praxis" nach Franz Kett*. *Hamburger Theologische Studien* Bd. 27, Münster, 2002.; Fleck, Carola: *Ganzheitliche religiöse Erziehung. Eine kritische Auseinandersetzung mit der „Religionspädagogischen Praxis“*. Münster, 2004.

Összefoglaló munkákban: Bucher, Anton: *Religionsunterricht zwischen Lernfach und Lebenshilfe. Eine empirische Untersuchung zum katholischen Religionsunterricht in der Bundesrepublik Deutschland*, Stuttgart/Berlin/Köln, 2000.; Orth, Peter: *Texte ganzheitlich erschließen*. in: Rendle, Ludwig (Hg.), *Ganzheitliche Methoden im Religionsunterricht*. München, Neuausgabe, 2007. 192-206.; Schaupp, Barbara: *Bodenbilder gestalten*. in: Rendle, Ludwig (Hg.): *Ganzheitliche Methoden im Religionsunterricht*, München, Neuausgabe, 2007. 175-191.; Schaupp, Barbara: *Art. Bibel und Bodenbilder*. in: Zimmermann, Mirjam/Zimmermann, Ruben (Hg.): *Handbuch Bibeldidaktik*. Tübingen, 2013. 536-540.; Beil, Brigitte/Heller, Horst (ERARB.): *Bodenbilder im Religionsunterricht. Entwicklung, Gestaltung, Legebeispiele*. in: *Religionspädagogische Hefte. Ausgabe A: Allgemeinbildende Schulen* (2013) 4.; Möller, Rainer: *Art. Kett-Konzeption, „Religionspädagogische Praxis“ (RPP)*, in: *Wissenschaftlich Religionspädagogisches Lexikon im Internet*.

² A füzet az *Ajánlás – kiegészítő programterv a keresztény szellemiségű óvodák számára* című rövidletű sorozatban jelent meg fekete-fehér, A/5 méretű kiadásban.

³ *Amit itt kapnak, azt senki nem veheti el tőlük. Beszélgetés Nagy Enikő Kriszta nővérrel az általa alkalmazott Kett-módszerről*. *Keresztény Szó*, 2008. 17-21.; Nagy Enikő Kriszta: *A Kett-módszer. Eredete, alapelvei, tartalma és eljárásai*. *Keresztény Szó*, 2009. 28-34. http://epa.oszk.hu/00900/00939/00110/2009_10_08_00110.htm; <http://www.keresztenyszó.katolikhos.ro/archivum/2009/oktober/8.html>

⁴ *Volna csak enyém az ég köntöse*. Franz Kett Pedagógia Könyvek I. Szerk. Sipos Edit, 2018.; *Arannyal hímzett ezüst színű fény*. Franz Kett Pedagógia Könyvek II. Szerk. Sipos Edit, 2019.; *Zsoltárokat imádkozni*. Franz Kett

REFORMPEDAGÓGIAI ALAPÚ VALLÁSPEDAGÓGIA

Franz Kett reformpedagógiai alapú valláspedagógiának nevezi az életművét. Elgondolása szerint a pedagógiája egy út, amelyen a pedagógus a saját útját járja, és közben kíséri a saját útjukon a gyermekeket, fiatalokat és felnőtteket. Ez a közös úton „járás” a Kett-pedagógia értelmében annyit tesz: látni, hallani, érezni, megélni, megtapasztalni, imádkozni, ünnepelni, énekelni, táncolni, alkotni. Az „egységes” szó azt jelenti Kett számára, hogy saját létünket valami nagyobb hatalom oltalmában való létként értelmezzük, és ennek megértése csak a teljes személy bevonásával lehetséges. Ehhez szükséges egy, a szívet, a kezet és az értelmet azonos mértékben megszólító, azaz egységes pedagógia. Ez a megközelítés harmonizál Rendle meghatározásával: „A tanulás akkor egységes, ha nem csak a kognitív képességet szólítja meg, hanem tekintettel van a tanulók vizuális, akusztikus, és egyéb érzékelési formáira és egységben van az emberi élet érzelmi és szociális dimenziójával is.”⁵

A Kett féle valláspedagógiai gyakorlat a kezdetektől fogva úgy értelmezte a saját feladatát, hogy az embert képessé tegye arra, hogy a világgal egységében találkozzon, a racionális megismerésen túl megtapasztalja különböző rétegeit, dimenzióit, és megérintse a szívet a csodálkozás, az öröm, de az együttérzés és a szomorúság által is.⁶ Ezért van lényeges szerepe a Kett pedagógiában a tapasztalatoknak, az élményeknek, az alkotásnak, amelyek a tanulási folyamatban egyre gazdagabb tartalommal telnek meg, és így szolgálják a vallásos nevelést.

FILOZÓFIÁJA ÉS TEOLÓGIÁJA

Franz Kett pedagógiájának kialakulását az a felismerés adta, mely szerint az ember születésétől kezdve kapcsolatban, közösségben él, tanul, és válik képessé az együttműködésre és az alkotásra. Az egyén vallásossága is ezek közé a folyamatok közé ágyazva fejlődik. Ezért az a folyamat, amit „hitoktatásnak” nevezünk, alkalmazkodhat ehhez a szociális életformához. Franz Kett előadásaiban és írásaiban is gyakran idézi Martin Bubert: „A Te által leszek Én-né. S hogy Én-né leszek, mondom: Te. Minden valóságos élet – találkozás.”⁷ Ezt a gondolatot sok foglalkozás alapját adja a Kett pedagógiában, és minden foglalkozásban megjelenik a témától

Pedagógia Könyvek III. Szerk. Sipos Edit, 2019.; *De minden kincsem csak az álmaim.* Franz Kett Pedagógia Könyvek IV. Szerk. Sipos Edit, 2019.

⁵ Rendle, Ludwig (Hrsg.): *Ganzheitliche Methoden im Religionsunterricht*, München, Kösel, 2007. 10.

⁶ Vö. *Religionspädagogische Praxis* 1. 1978. 3.

⁷ Buber, Martin: *Én és te.* Budapest, Európa kiadó, 1999.

függetlenül. Az „itt vagyok”-foglalkozások⁸ különleges típusai a Kett foglalkozásoknak, és teljesen egyediek a vallásos nevelés módszertanában, mert ezeken az alkalmakon nincs egyéb téma, mint a személyes jelenlét, a közösség, a kapcsolataink tudatosítása, felfedezése és megélése. Kett hangsúlyozza, hogy minden ember életének alapja egy kapcsolat, egy „igen”, amit valaki kimondott az életére, függetlenül attól, hogy mi történt vele a kimondott „igen” óta. Hiszen egy ember élete nagyon sokféleképpen alakulhat, és lehetnek benne olyan pillanatok, amikor ez az összes erőforrása: valaki igent mondott az életemre. Franz Kett római katolikus teológiát tanult, és mély hittel élő ember, aki számára az emberi élet egyszerre van teli kincsekkel és veszteségekkel; és azt vallja, hogy az élethez öröme, erőre és bátorságra van szükség. Bármelyikben hiányt szenvedünk, akkor kisebb-nagyobb fájdalmakat, kríziseket élünk meg. Az életünkről és kapcsolatainkról kisgyermekkorunkban tesszük fel az első kérdéseket, amelyek életünk végéig elkísérnek minket.

A SZÍV MINT AZ EMBER KÖZÉPPONTJA

Franz Kett foglalkozásaiban a szív köré rendeződnek el az emberi tevékenységek és Jézusról is gyakran úgy beszél, mint „szív-emberről”.⁹ A szív szimbolikája nagyon gazdag öröksége számos kultúrának, és szépen elénk tárja az emberek vágyakozást az értelmes és igaz értékek mentén élt élet iránt.¹⁰ Kett, amikor a szívről beszél, Augustinus gondolataihoz nyúl vissza, és az ő mondata alapján helyezi el az embert a világban: „Te vagy, aki fölindítasz, hogy gyönyörködjünk abban, ha téged dicsérünk, mivel megalkottál minket önmagadra, és nyugtalan a szívünk, amíg el nem nyugszik benned.”¹¹ A „szív képzése” számára elsősorban azt jelenti, hogy a gyermekekben meg kell erősíteni az életörömet. A jelenlét, a kapcsolataink igaz megélése, a hála, a megosztás és az elfogadás, mint életforma Franz Kett szemléletében szintén a szív

⁸ Nincs hivatalos magyar elnevezése a Kett foglalkozások típusainak, csak azért neveztem el őket, hogy a szakmai programokon meg tudjuk különböztetni egymástól a megvalósuló egységeket. Az általam használt elnevezések: „itt vagyok”-foglalkozás, „szemlélődő”-foglalkozás, „nagy kérdés”-foglalkozás, bibliai történetet/részt feldolgozó foglalkozás, mese-feldolgozás, legenda-foglalkozás, vers-foglalkozás.

⁹ Bővebben: Kett, Franz: *Herzensbildung – Gedanken zum Thema*. in: *Jahrbuch Band 10, Ganzheitlich- sinnorientierte erziehen und bilden*, Gröbenzell, Franz Kett-Verlag, 2019. 10-19.

¹⁰ Bővebben: Bagdy Emőke: *Pszichológiai rejtelmek a művészetekben és életünkben*. Budapest, Atheneum, 2018. 187-205.; *A szív bibliai fogalmáról: Keresztyén bibliai lexikon*. Szerk. Dr. Bartha Tibor. Budapest, 1993. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-keresztyen-bibliai-lexikon-C97B2/s-sz-CA54E/sziv-CA6A9/> (2020.03.31)

¹¹ Szent Ágoston: *Vallomások*. 1.1 Heidl György fordítása. „Magadnak teremtettél” – egy közhely színeváltozása II. rész <https://heidlgorgy.com/2012/11/08/magadnak-teremtettel-egy-kozhely-szinevaltozasa-ii-resz/> (2020.03.31)

cselekvései. Amikor az emberről, saját magunkról beszélgetünk a gyerekekkel, akkor egy mondókát és hozzá kapcsolódó mozdulatsort tanulunk meg:

„A földön állok, (két kezünkkel a földre mutatunk)

az ég felé növekszem, (két karunkkal az ég felé nyújtózunk)

középen a szívem, (szívünkre tesszük a kezünket)

két karommal a világot átfogom/ két karomat a világba kitárom.” (kitárjuk a két karunkat)

Ebben a mondókában két jelképet egyesítünk, a szív és a kereszt képét. A fenti mondást átalakítva értelmezzük a gyermekkel Jézus személyét:

„A földön áll,

az ég felé növekszik,

középen a szíve,

két karjával a világot átfogja /két karját az ég és a föld között kitárja (kifeszíti).”¹²

Kett azt mondja, hogy ha „magunkban hordozzuk” a keresztet, akkor szükségünk van egy példaképre, akiben „a kereszt alakú lét” számunkra érthetővé és elérhetővé válik. Ez a valaki a Názáreti Jézus, akinek az életében, halálában és feltámadásában is felragyog számunkra a kereszt üzenete, és akinek a szívében a szeretet, az Isten lakik.¹³

SPIRITUALITÁS

Az áhítat szó az értelmező kéziszótár szerint elsődlegesen odaadó figyelmet, csodálattal teli érdeklődést jelent, nagyfokú tiszteletet; erős csodálatot és vonzalmat, visszafogott közeledéssel a csodált személy vagy dolog iránt. A szó vallási értelme az Istenhez fohászkodás; vallásos elmélyedés és átéléssel végzett imádkozás, a templomi szertartás; a protestáns egyházakban rövid istentisztelet, bibliaolvasás és imádkozás. Ez a szócikk támpontot ad a számunkra, hogy megértsünk egy fontos elemet Franz Kett vallásos neveléséről és szemléletének fejlődéséről. Kett azt vallja, hogy a gyermekek „csodálkozó” emberek, akik vágynak titkokra, szeretnek felfedezni, megcsodálni és örülni a megtalált kincsnek. Ezt a természetes vágyat és örömet táplálni kell, mert ugyanez az alapja a vallásos áhítatnak. Lisa Miller írja, hogy „a spiritualitás már ak-

¹² Bővebben: *Leben in Beziehung*, Franz Kett und seine Paedagogik, Franz Kett-Verlag GSEB-Institut für Kett-Paedagogik e.V., 2018. DVD

¹³ Bővebben: *Kett, Franz: Herzensbildung – Gedanken zum Thema*. i. m. 17.

kor jelen van a gyermekben, amikor még nem ismer semmilyen nyelvet, kultúrát és vallást, és túl is mutat azokon. Olyan természetes nekik, mint az ámulat, amit egy pillangó vagy a szikrázó csillagokkal teli éjszakai égbolt kelt bennük.”¹⁴ Kett ezt ismerte fel, és ezért a témakörök feldolgozásakor a természetes világot, a teremtett világot, benne az embert és a Felfedezett Istent mutatja be. Az első padlóképpel kísért foglalkozásokat óvodások körében valósították meg, akik elsősorban játékokban, tevékenységekben ismerik meg a világot és Istent is.

A gyermekeknek „időre van szükségük, hogy kifejléssék magukban a kognitív, nyelvi és elvont gondolkodás alapjait, de a spirituális kapcsolódás „mibenlétét” és „mikéntjét” egyáltalán nem kell tanulniuk. Madár és virág, tócsa és szellő, hópehely és kerti csiga: a természet egésze szól hozzájuk, és ők képesek válaszolni neki. Egy mosoly, egy szeretetteljes érintés, a szavakba nem önthető kötelék gyermek és szülő között, amelyet a tudomány még nem tudott teljesen megmagyarázni: ezek is mind, mélyen megszólítják őket. A spiritualitás mindezeknek a varázslatos pillanatoknak a titkos, szavak nélküli nyelve, ezeknek a tápláló kapcsolódásoknak a transzcendens megtapasztalása.”¹⁵

SZIMBÓLUM PEDAGÓGIA

Hartmut Rosa német szociológus 2017-ben publikálta a *Resonanz: Eine Soziologie der Weltbeziehung* (Rezonancia – a világkapcsolat szociológiája) című könyvét, ebben reagál saját korábbi írására, amelyben a felgyorsult társadalmat elemzi. Kidolgozta a rezonancia fogalmát, amely ha nem is megoldása az akcelerációnak, de szembesít minket az életformánk hatásával. „Rosa azzal a céllal alkotta meg a rezonancia fogalmát, hogy új, szociológiai perspektívát adjon a pszichológiában ismert, autenticizmus és autentikus életforma fogalmának.”¹⁶ Azt írja, hogy nincs identitáson alapuló kapcsolatunk a világgal, csak instrumentális,¹⁷ aminek a következményeit már nem Rosa írja le, hanem Verena Kast, svájci pszichológusnő: „Ami egyre inkább hiányzik, az a nyugalom. Alapvetően elmarad még az elidőzés a dolgok felett, annak kísérlete, hogy az élményeket tapasztalattá változtassuk, és így belső élményként hozzáférhetővé tegyük őket, melyekhez újra és újra visszanyúlhatunk, mint olyan emlékkincsekhez, amelyek önnön fejlődésünk útjelzői egészen idős korunkig.”¹⁸

¹⁴ Miller, Lisa: A spirituális gyermek. Budapest, Kiskapu, 2016. 42.

¹⁵ Miller, Lisa: i. m. 42-43.

¹⁶ T. Szabó Csaba: Gyorsulás ellen: a rezonanciáról. <http://szabadsag.ro/-/gyorsulas-ellen-a-rezonanciarol> (2020.03.31)

¹⁷ Rosa, Hartmut: *Weltbeziehungen im Zeitalter der Beschleunigung. Umriss einer neuen Gesellschaftskritik.* Berlin, Suhrkamp, 2012. 306.

¹⁸ Kast, Verena: *A léleknek idő kell.* Pécs, Dialog Campus, 2014. 19.

Az életről való tudásnak sajátosságos nyelve a jelek és szimbólumok nyelve. Isten üzenetét a Szentírásban sokszor kísérték jelek, képek, álmok. Ábrahám a csillagos égre tekintve kapta meg utódaira vonatkozó ígérését, József álmában látta meg Egyiptom és a családja számára a megmenekülés útját. Mózes csipkebokor képében találkozott az Úrral, a próféták is sokszor képeket, jeleket, helyzeteket kaptak, hogy megértsék Isten üzenetét. Jézus példázatban beszélt tanítványaihoz, és sokszor sűrítette saját magáról szóló kinyilatkoztatásait is egy-egy jól ismert képbe (szőlőtő, kenyér, pásztor). Péter apostol egy lepedőnyi állat látásával értette meg, hogy Isten nem személyválogató. Bagdy Emőke azt írja: „Közlésre törekedvén megalkotjuk azt a (helyettesítő) képet, amely jelölőjévé válik a más módon (még vagy már) nem kifejezhetőnek. A kimondhatatlant (titkot, tabut) is helyettesítő jelölőkkel 'fecsegjük ki'. Ha így sem sikerülne, akkor árulkodik a test, saját nyelvére 'átteve' kimutatja az 'elmondhatatlant'. A test tükrözi, a kép leképezi, megjeleníti, elképzelhetővé teszi a szót.”¹⁹ Franz Kett négy részre bontja a szimbólumokkal való munka folyamatát: szemlélés, szimbolikus cselekvés, képpé alakítás, megtestesítés. A szemlélés a Kett-pedagógia egyik kulcsfogalma. Kapcsolatteremtés az érzékeken keresztül, egy tárgynak a tüzetesebb szemügre vétele. Amikor azonosulunk a virággal, testvérileg összekötjük magunkat vele, a szócsövévé leszünk, és elmondjuk, amit üzen nekünk. Amit szavakkal kifejezünk, képekké alakítjuk, és ez a találkozás hálát, örömet és csodálatot ébreszthet bennünk. A szemlélés időigényes és lassú tevékenység a foglalkozásainkban. A szimbolikus cselekvés tehát egy lehetőség belső folyamatok, állapotok kifejezésére, önmagunk megtapasztalásának egy útja. A képalkotás és a megtestesítés fázisához szükséges még egy komponens, a szavakkal történő kifejezés. A szimbolizálás folyamatában fontos a kivetítés kívülről befelé és fordítva. A padlón megalkotott kép nem csak egy metafora, hanem a híd szerepét tölti be, amennyiben a külső dolgok és történések átalakulnak emberi élethelyzetek képévé. A szimbólumokkal való munka folyamatában a padlóképek egyedi lelki képek, ez mandalaszzerű formájukban is megnyilvánul. Együtt látunk bennük ellentéteket, mint világosság-sötétség, születés-elmúlás, tűz-víz, föld-levegő, ég-föld, halál-feltámadás. A külső és belső valóság különböző aspektusait egységben mutatják meg, például egy fát bemutathatunk tavaszi, nyári, őszi és téli faként is.²⁰

A gyermekeket látni tanítjuk, befelé figyelni, kifejezni a belső valóságukat, értelmezni és befogadni a külvilágot. Azt szeretnénk, ha gazdag fantáziával és szókinccsel tudnák kifejezni a

¹⁹ Bagdy Emőke: Pszichológiai rejtelmek. i. m. 119.

²⁰ Vö. Kett, Franz – Koczy, Robert: Religionsspädagogische Praxis, Ein Weg der Menschenbildung. Landshut, RPA, 2009. 90-95.

gondolataikat és az érzéseiket. Istennek egy elfeledett nyelvét elevenítjük fel a szimbólumokkal, miközben hisszük, hogy a szimbólumok nyelvét nem öncélúan tanítjuk. Dávid Katalin így ír erről: „A szimbólumok újraélesztése elemi érdeke a világnak. A társadalomban el kell indítani egy olyan mozgást, amely kisebb-nagyobb közösségei számára és kisebb-nagyobb közösségei révén megkísérli a szimbólumok rehabilitálását és a legérzékenyebb élethelyzetek ezekkel való feltöltését. [...] A születés, a házasság, a halál, mint létezésünk csomópontjai egyetlen kultúrában sem képzelhetőek el jelképek jelenléte nélkül, hiszen ezek emelik ki a méltóságukat, jelentőségüket és teszik átláthatóvá értékeiket. Az ember fogadását az életbe érkezésekor, a családteremtő szerelem szövetségkötésének ünneplését, a szeretteink halálakor a búcsúzás számtalan mozzanatát kísérik a szimbólumok akkor is, ha sokan nem tudatosítják magukban a jelenlétüket. Kifejezik a szeretetet, az örömet, a reményt, a bánatot, de igazi táplálékunkká csak akkor válhatnak, ha megértjük őket. [...] Az emberi kultúra egész történelmét áthatja a kiüresedés, és elfogynak a szavak, elfogynak a gesztusok, amelyek megérinthetik belső világunkat, hiszen jelentésük ismerete nélkül valójában értelmezhetetlenné válnak, és nem látjuk meg, hogy elidegenedve tőlük, helyükbe férközött minden egyén és közösség legnagyobb ellensége, a boldogtalanság.”²¹

A KETT PEDAGÓGIA MÓDSZERTANA

A Kett pedagógiában témakörökkel szeretünk dolgozni, amelyeket az évszakok, a liturgikus év, az életkori kihívások, kérdések, életesemények határoznak meg. Ezek határozzák meg a szimbólumokat, meséket, bibliai történeteket, amelyeket a foglalkozásainkban feldolgozunk. Sok téma újra és újra visszatér (például az otthon, a születés és halál, az elindulás és hazatérés, a világosság és sötétség, gondoskodás), mert olyan egzisztenciális kérdéseket hordoznak, amelyekkel minden életkorban dolgozhatunk. Számunkra nem az a kérdés, hogyan lehet „padlóképet csinálni” a résztvevőkkel, hanem az, hogy milyen témák feldolgozása fogja gazdagítani a résztvevőket, és milyen kép fogja szolgálni a mondanivalónkat.

Ezzel együtt szükséges megjegyezni, hogy amikor padlóképekkel dolgozunk fel és értelmezzük bibliai történeteket, a foglalkozás teljesen eltér majd más tanórák szokásos felépítésétől. Ez célja is lehet a hittanórának, hiszen nem pusztán ismereteket szeretnénk tanítványainknak átadni, hanem lelkük, szívük, értelmük megragadása, Isten felé fordítása a célunk. A padlóképek esztétikailag is hatnak ránk, és megszólítják a résztvevőket. Alkalmassak különféle tartal-

²¹ Dávid Katalin: A szép teológiája, mint a művészi érték megközelítésének módszere. Budapest, SZIT, 2006. 129-131.

mak, témák megjelenítésére és nincs kötött eszközigényük. A padlóképek használata soha nem cél, mindig eszköz, ahogy a mesemondás, a bibliai dramatizálás, meditáció, tánc, ének, ima, csend, fantáziajátékok, interaktív gyakorlatok is. A padlóképek különféle célokat szolgálhatnak. Segítséget jelentenek a gyermekeknek a koncentrációban, a témára irányítják a figyelmet, megmozgatják a fantáziájukat. Átaluk bevonjuk a résztvevőket a történetbe, aktív részesei lesznek az eseményeknek és közösségi élményt nyújtanak a résztvevőknek.

A KETT FOGLALKOZÁSOK MÓDSZERTANI FELÉPÍTÉSE²²

A Kett pedagógiában sarkalatos kérdés a foglalkozások felépítése és tervezése, mert számunkra ez a tevékenység alkalmas a leginkább arra, hogy megéljük és felfedezzük kapcsolatunkat a világgal és egymással. A foglalkozásainkban mindent megteszünk azért, hogy érzékszerveinkkel felfedezzük a valóságot, meglássuk a sokféleséget, a mélységet és a „szívünkkel lássunk”. A foglalkozásaink négy alapvető lépésből állnak, amelyek együtt alkotnak egy egységet, és egyenként is nagy jelentőséggel bírnak.

1. Bevezető fázis: összegyülekezés – felkészülés

Az első fázisban azon dolgozunk, hogy a csoport felkészüljön a foglalkozásra. Nevezzük ezt a részt ráhangolódásnak (Disposition) vagy összegyülekezésnek (Vesammlung) is, és ahhoz hasonlíthatjuk, amikor egy zenekar tagjai a koncert előtt hangolják a hangszereiket. Ekkor teremtjük meg az összeszedettséget, a nyugalmat a csoportban és a résztvevőkben. Arra törekszünk, hogy ne csak külső csöndet, hanem belső csöndet, figyelmet és nyitottságot is elérjünk, amiben ki tudjuk mondani, megérkeztünk, helyünk van, jelen vagyunk, nem vagyunk egyedül. Szeretnénk „összegyűjteni” a csoportot és „összeszedni” saját magunkat.

Az első fázis tevékenységei sok esetben előremutatnak a későbbi tevékenységekre és szolgálják a foglalkozás központi üzenetét.

2. A találkozás fázisa

Foglalkozásaink második szakaszát a találkozás fázisának (Begegnung) hívjuk, és nem a feldolgozás fázisának (Erarbeitung), ahogy azt más pedagógiai szemléletek teszik. Ebben a szakaszban egy tárggyal, egy történettel, egy bibliai szöveggel dolgozunk úgy, hogy ne csak a tárgyi ismereteinket bővítsük. „Franz Kett abból indul ki, hogy az emberiség nagy történetei

²² A foglalkozások egyes szakaszainak leírásához a *Leben in Beziehung, Franz Kett und seine Paedagogik*, Franz Kett-Verlag GSEB-Institut für Kett-Paedagogik e.V., 2018. DVD részleteit használtam fel.

életbölcsséget és transzcendenciát hordozó történetek. Természetesen a Bibliát megkülönböztetett módon kezeli, nem mossa egybe a mese, mítosz és kinyilatkoztatás fogalmát. Az értékskálán teljesen más helyet biztosít számukra. Mindet értelemhordozó történetnek (Sinnengeschichte) nevezi, a Biblia azonban Isten üzenetét hordozza, Isten jelenlétének szerető, bátorító, felszabadító valóságáról szól. E történetek az élet értelméről beszélnek, azokról a valóságokról, amelyek megalapozzák azt a tudatot, hogy létünk értelmes, értelemkeresésünk nem káprázat, a szeretetbe, kapcsolatokba, reménykedésbe és az ebből fakadó cselekvésbe fektetett energia nem abszurd törekvés, hanem az örökkévalóságból származik, és abba toroklik.”²³ Az a célunk, hogy dolgozzon a fejünk, a kezünk és a szívünk is, és létrejöhessen egy valódi találkozás a résztvevők és a középpontba állított valóság között. Közel megyünk a játékkal, alkotással, dramatikus elemekkel a valóság egy eleméhez és egymáshoz is. Azt szeretnénk elérni, hogy a külső tevékenységek, a külső kép egy tükörré váljon a számunkra, és megsejtsünk valamit Isten valóságából. Ebben a fázisban különösen nagy jelentősége van annak, hogy a csoport tagjai körben ülnek a foglalkozás alatt, mert így egy jól látható és mindenki számára elérhető középpont köré rendeződünk. Ahogy a csoport elrendeződik a középpont köré, és a résztvevők egymás felé fordulva egy dologra irányítják a figyelmüket, úgy valósulhat meg ez egyénileg az egyes résztvevőkben is. Franz Kett ezt a folyamatot Martin Buber „én-az” („Ich-es”) és „én-te” („Ich-du”) viszonyokról megfogalmazott gondolataival értelmezi. A találkozás fázisának lépéseiben arra törekszünk, hogy felfedezzük azt az adottságunkat, hogy nem csak „nyersanyagként” tudunk tekinteni a világra, hanem képesek vagyunk egyszeriségében felfedezni és vele kapcsolatba kerülni. „Az ’én-az’ mereven tárgyi kapcsolatot minőségileg haladja meg az ’én-te’ személyes, alanyi viszonya. S bár az ’én’ szerepel mindkét kapcsolatban, mégis alapvető különbség érzékelhető az ’én-az’ és az ’én-te’ alanyának személy volta között. Míg ugyanis az előbbi esetben a velünk szemben álló másik létezőt közömbös ’az’-nak tekintve, nem emeljük be személyiségünk titokzatos szférájába és némaságra kárhozzatjuk, lemondva a vele való találkozásról, addig az ’én-te’ viszonyban valódi találkozás valósul meg, melyben a kölcsönös egymásra hajlás és egymás igenlésének fölhajtó ereje által mindkét pólus – egymást megszólítva – képessé válik léte teljes gazdagságának kibontakoztatására. Az igazi ’én’ tehát nem a személytelen dolgok árnyékában, hanem a személyes erőterek behálózta világban van otthon, itt születik meg, és itt formálódik... Buber elgondolásának jellegzetessége, hogy szerinte az ember a természettel is képes sajátos, a

²³ Nemes István: A teljesség pedagógiája – Franz Kett és az egységes, értelemorientált pedagógia útja. in: Magister, XIV. évfolyam. 3. szám. 2016/ősz. 61.

nyelvi kommunikáció küszöbe alatt motozó 'én-te' viszonyba kerülni. Az élővilággal kialakítható 'én-te' kapcsolatra egy fa példáját hozza. A parkban álló tölgyet tekinthetem pusztán vizsgálódásom tárgyának, fölbonthatom összetevőire, elemezhetem és osztályozhatom tudományosan, de alkalmasint nyersanyagként is fölhasználhatom hétköznapi céljaimra. Csakhogy mindezekben az esetekben a fa nem egyéb számomra, mint velem, a tapasztalatot szerző szubjektummal szemben idegen, merő objektum, melyhez képest magam sem vagyok több pusztán megismerő alanynál. Megeshet azonban a magam akaratából és egyben a létezését átjáró kegyelem erejéből, hogy titokzatos módon személyes viszonyba kerülök az egyediségének, egyszerűségének pompáját fölkináló fával, mert megragad és elragad a személyes kapcsolat kizárólagossága, s az a fa, mely eddig tárgyi 'az' volt csupán, számomra immár alanyi 'te'!"²⁴

A foglalkozásnak ebben a szakaszában alkotjuk meg és szemléljük a „közepontot”, a padlóképet. A megalkotott padlóképben szemünk elé tárulhat egy szimbólum, egy mesének vagy bibliai történetnek a színtere is. Az alkotás folyamata közös tevékenysége a csoportnak és ez nem pusztán a „padlókép” elkészítését jelenti, hanem olyan tevékenységek sorát, amelyek bevonják a résztvevőket a szimbólum értelmezésébe, a történetbe. Időt adunk arra, hogy közel kerülhessünk a megismerni vágyott valósághoz. Szeretnénk elkerülni, amit Verena Kast fogalmazott meg a *Léleknek idő kell* című írásában: „Hogy mennyire lebecsüljük az érzéseinket, nem utolsó sorban az idő szorításának hatására, az megmutatkozik abban, hogy az érzelmi szempontból fontos tapasztalatokat információként adjuk vissza, ahelyett, hogy elmeslélnék őket, ezáltal pedig érzelmileg kiüresítjük azokat.”²⁵

Ebben a szakaszban gyakran asszociációkat gyűjtünk a résztvevőkkel, amiben már az óvodások is nagy örömet találnak. Ők igazi szakértői annak, hogy egy spatula hogyan változhat egyik pillanatban propellerré és a következőben fénykarddá. A foglalkozásokban nem csak a választott témának, hanem az egymással folytatott kommunikációnak is nagy jelentőséget tulajdonítunk. Amikor a gyerekekkel asszociációkat gyűjtünk, akkor pillanatok alatt hatalmas hangzavar állhat elő, amiben elvesznek az ötletek, ezért keretezzük. Felkínálunk nyitott mondatokat: „A zöld színről eszembe jut...”, „Az én kendőm olyan, mint...”, vagy csak mozdulatok segítségével osztjuk meg az ötleteinket, közösen megismételve a mozdulatot, amit valaki kitalált.

²⁴ Gáspár Csaba László: Martin Buber: Te és én. http://www.multesjovo.hu/hu/aitdownloadablefiles/download/aitfile/aitfile_id/1897/ (2020.03.31)

²⁵ Kast, Verena: A léleknek idő kell. i. m. 22.

A Kett foglalkozásokban kiemelten fontos szerepe van a „titkoknak”. A foglalkozásainknak mindig van egy kulcsmondata (Kernaussage), amely köré elrendezzük a foglalkozáson belüli összes tevékenységet. Ez egy „láthatatlan titok”, amelyet közösen igyekszünk megfejteni a résztvevőkkel. Sok foglalkozásunkban van „kézzelfogható titok” is a középpontba állítva, amit együtt fedezünk fel, kiindulva a szemmel látható, megfogható tapasztalatokból. A cél, hogy minél gazdagabb, tartalmasabb fogalmat alkossunk, amellyel a gyerekek magabiztosan tudnak bánni.²⁶ A hittan tanulás során sok „kész” fogalmat kapnak a gyerekek, amelyek üresek maradnak a számukra, mert nem gyűjtöttek róla tapasztalatokat, nem tártuk fel a korábbi tapasztalataikat, ezért nem is tudnak gondolkodni róla. Képesek lesznek történeteket, definíciókat, aranymondásokat megjegyezni, de nem lesznek képesek gondolkodni gondviselésről, hivatásról, közösségről. Szükséges megteremteni a feltételeit a támogató és bátorító felfedezés lehetőségének, amelyben mindenkinek joga és lehetősége van nem ismerni a titkot, felfedezni, és örülni a felismert dolognak.

3. Az elmélyítés vagy alkotás fázisa

A harmadik fázist az elmélyítés (Vertiefung) vagy alkotás (Gestaltung) fázisának nevezzük. Az a célja, hogy a találkozásban szerzett benyomásainkat elmélyítsük magunkban, és valamilyen módon kifejezésre is juttassuk a magunk és a többiek számára. Az elmélyítésben és az alkotásban lehet, hogy egy ének, egy tánc, egy vers, egy beszélgetés fog segíteni vagy festeni, rajzolni fogunk. Gyakran készítünk gyermekekkel és felnőttekkel is a központi képünk körül vagy a képben apró egyéni alkotásokat. Ezek többnyire szimbolikus képek, gyöngyökből, kavicsokból, zsinórokból és egyéb apró tárgyakból. Az alkotások önmagukban is értéket képviselnek, nem szükséges őket magyarázni, de lehet róluk beszélgetni. Ez egy nagyon fontos eleme a Kett-foglalkozásoknak, mert megtanuljuk, hogy a másik alkotása, gondolata, felismerése tiszteltre méltó és figyelmet érdemel, ahogy azt is, hogy nemcsak szavakkal fejezhetjük ki a gondolatainkat.

4. Az értelmezés fázisa

Az értelmezés (Deutung) fázisában a foglalkozás alatt szerzett élmények összefoglalására törekszünk. Ami a foglalkozás során történik, az mindenkit másként érint meg, mindenkiben más felismeréseket ébreszt, és másként épül be a gondolataink, elképzeléseink közé. Az értelmezésnek van közösségi és egyéni szintje is, ezért beszélgetéssel, imádsággal, énekkel

²⁶ Bővebben: Vargacz Alexandra: Mozdulj, hogy tanulhass! – A kisgyermekkorai gondolkozásfejlesztés elengedhetetlen része a mozgás. <https://felelosszulokiskolaja.hu/babahaz/mozdulj-hogy-tanulhass-a-kisgyermekkorai-gondolkozasfejleszt-es-elengedhetetlen-resze-a-mozgas> (2020.03.31.)

vagy csend megtartásával is zárulhat egy foglalkozás. Ennek a fázisnak az a célja, hogy a szerzett tapasztalatokat a transzcendensre vonatkoztassuk, és a „középpontból” elindulva másként lássuk a világot és másként viszonyuljunk hozzá.

A különböző fázisok egymást feltételezik és áthatják, sokszor kihívást jelent egymástól elkülöníteni őket és harmonikusan felépíteni egy foglalkozást. A Kett foglalkozások olyan közösségi események, amelyek a résztvevők és a vezető számára is felkínálják a tanulás lehetőségét, amit azzal is segítünk, hogy körben ülnek a résztvevők. A közös alkotásban (találkozás fázisa) a foglalkozás vezetője instruálja a padlókép kialakítását, és nem egyedül ő valósítja meg. Változtatásokat is csak akkor eszközöl a résztvevők alkotásán, ha a foglalkozás folytatása szempontjából az indokolt. Az egyéni alkotási időben (elmélyítés fázisa) a résztvevőkkel együtt elkészíti saját alkotását, legyen az bármilyen egyszerű. Ez egy apró, de nagyon fontos jele annak, hogy hitvallásunk szerint a foglalkozásainkat a Szentlélek működésére nyitottan vezetjük, és nem csak tananyagot tanítunk, hanem együtt tanulunk az életről.

TECHNIKAI HÁTTÉR

A foglalkozásainkat olyan térben lehet megvalósítani, ahol a résztvevők (egysoros) körbe tudnak ülni. A gyerekekkel ülhetünk párnákon, a felnőttek székeken. A padlóképeket valóban a padlón alkotjuk meg, ez alól csak az idősek között megvalósuló foglalkozások képeznek kivételt.²⁷ Törekedni kell arra, hogy „védett” környezetben dolgozhassunk: csendes helyen, „közönség” nélkül, tiszta teremben. Nagy létszámú és vegyes összetételű csoport esetén alaposan meg kell tervezni a korosztályokra szabott feladatokat. A foglalkozás előtt tisztázni kell a jelenlévőkkel a kereteket (egymás iránti tisztelet, eszközök figyelmes használata...), főleg ha még nem vettek részt ilyen foglalkozáson. A Kett-pedagógia meglehetősen eszközigényes, de egy jó alapkészlettel nagyon sokféle foglalkozást meg lehet valósítani. Az eszközök megválasztásánál kiemelt szempont az egyszerűség, az eszközök közötti harmónia, a természetesség és a jó minőség. A sok eszközt nagyon átgondoltan érdemes tárolni és a résztvevők rendelkezésére bocsátani, mert a rendezettség is segít abban, hogy szabadon válogathassunk belőlük az alkotásainkhoz. Az eszközök mennyiségét alapvetően meghatározza, hogy mekkora létszámú csoporttal dolgozunk. A textileket mosva, vasalva, hajtogatva tároljuk és adjuk a

²⁷ Szükséges megjegyezni, hogy a hitoktatás sokszor olyan iskolai terekben történik, ahol nincs lehetőség sem padlókép, sem székkör kialakítására, de a hittanárok és a gyerekek lelkesedéséből nagyon szép „asztali” padlóképek is születtek. A idősekkel kör vagy négyzet alakú asztalt ülünk körbe, és azon alkotunk.

résztevőknek. Az egyformára vasalt kendők kiváló eszközök a játékos feladatokhoz és a közös alkotáshoz.

Egy lehetséges eszközlista (a teljesség igénye nélkül):

- kerek terítők (100-140 cm átmérővel): fehér, sárga, piros, kék, zöld, barna
- pamut kendők (50x50cm és/vagy 100x100cm): a lehető legtöbb féle színben, de legalább a kerek terítők színeiben, színenként 4-5 db)
- tüll kendők (50x50cm), legalább sárga és kék színekből 5-5 darab, de érdemes minél több színt gyűjteni.
- filclapok (20x20 cm vagy 20cm átmérőjű kerek lapok)
- alkotáshoz használt eszközök: gyöngyök, spatulák, kavicsok, filckorongok, termések, kagylók, színes pamut zsinórok...
- egyedi tárgyak: Biblia, fehér gyertya, tornakarika, biblikus figurák, kincses ládika, kosár, szív alakú terítő

Franz Kett valláspedagógiája az elmúlt években elérhetővé vált Magyarországon a pedagógusok és lelkipásztorok számára. Sokan dolgoznak szívesen és jól a „padlóképekkel” gyermek és felnőtt csoportokban egyaránt. Amikor megkérdezzük a szakmai napok résztvevőit, hogy mi fogta meg őket a foglalkozásokon, akkor arról beszélnek, hogy magával ragadt őket a foglalkozás dinamikája, az egymás iránt megmutatkozó jóindulat, a tevékenységek sokfélesége, a rejtekből szemünk elé táruló üzenet, az alkotás öröme, a meghitt hangulat, hogy szívvel-lélekkel jelen tudtak lenni a foglalkozáson. Tapasztalatom szerint ez a személyes érintettség elengedhetetlen szerepet játszik abban, hogy egy pedagógus gyakorlatába megjelenhessen egy új szemlélet. Az egyházainkban tanításra vállalkozó személyekről úgy hisszük és reméljük, hogy Istentől megérintett, meghívott és megragadott emberek, akik arról szólnak, amivel csordultig van a szívük (Mt 12,34b). A Kett pedagógia jövőjét abban látom, hogy komolyan veszi a találkozásokat. „Minden valódi élet – találkozás.”